

Derleme Sözlüğü Bağlamında Av Kültürü

Hunting Culture in the Context of the Compilation Dictionary

Öz

Sinan YAMAN*

* Dr. Öğr. Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Tokat, Türkiye.

e-posta: sinan.yaman@gop.edu.tr

ORCID : orcid.org/0000-0002-6951-3432

ROR ID: ror.org/01rpe9k96

Gönderilme Tarihi / Received Date

07.11.25

Kabul Tarihi / Accepted Date

02.02.26

Yayın Tarihi / Publication Date

21.03.2026

Atıf/Citation: Yaman, S., Derleme Sözlüğü

Bağlamında Av Kültürü

Dil ve Edebiyat Araştırmaları, 33, 91-106

doi.org/10.30767/diledeara.1819792

Hakem Değerlendirmesi:

İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körlеме.

Çıkar Çatışması:

Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek:

Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review:

Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest:

The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support:

The author declared that this study has received no financial support

Dil ve Edebiyat Araştırmaları

Dergimizde yayımlanan makaleler CC-BY-NC-ND lisansı altında açık erişim olarak yayımlanmaktadır.

Language and Literature Studies

The articles published in our journal are published as open access under the CC-BY-NC-ND license. tded.org.tr | 2025

Av, insanlığının çağlar boyunca beslenme, giyinme, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılama güdüsüyle gerçekleştirdiği bir faaliyetken zamanla ekonomik, sosyolojik, dinî ve ritüelistik yönler kazanarak kendine has bir kültür ortamı oluşturmuştur. Av faaliyetleri, ekonomik, sosyolojik, dinî, kültürel özellikler kazanarak gelişmiş ve Türk toplumunun geleneksel dünya görüşünde de önemli bir kavram hâline gelmiştir. Türk dilinin söz varlığını oluşturan önemli kaynaklardan biri olarak nitelenen ağızlarda av ve avcılığa dair pek çok unsur vardır. Buna göre çalışmada, veri kaynağı olarak Türkiye Türkçesi ağızlarının kayıt altına alınması anlamında yapılan kapsamlı çalışmalardan biri olan Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü temel alınmış ve çalışma bu örneklemle sınırlandırılmıştır. Araştırmada, öncelikle av ve avcılık faaliyetleri içerisinde zikredilen unsurlar belirlenmiş ve buna göre bir tarama yapılmıştır. Tarama neticesinde elde edilen veriler; av aletleri ve yöntemleri, avcı anlamındaki terimler, av yerleri, av tuzakları, av hayvanları, avda yardımcı hayvanlar, av kıyafetleri, avla ilgili eylemler, av çeşitleri, avda yardımcı unsurlar tematik başlıkları altında sınıflandırılmış ve değerlendirilmiştir. Bu verilerin kayıt altına alınmasıyla ağızlarda av ve avcılık temelinde ortaya konan söz varlığının oldukça geniş olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmayla, Türk toplumunun av faaliyetlerine verdiği önem açığa çıkarılmış, ağızlardaki söz varlığından hareketle Türklerde av kültürünün yapısı, gelişimi ve dönüşümü ortaya konulmuştur.

Anahtar kelimeler: Anadolu ağızları, Avcılık, Avcılık kültürü, Derleme Sözlüğü, Türkçe.

Abstract

Hunting, an activity initially undertaken by humankind throughout the ages to fulfil basic needs such as nourishment, clothing and shelter, has acquired economic, sociological, religious and ritualistic dimensions, creating a unique cultural environment of its own. Hunting activities have developed, acquiring economic, sociological, religious, and cultural characteristics, and have become an important concept in the traditional worldview of Turkish society. One of the important sources that constitute the vocabulary of the Turkish language is dialects, which contain many elements related to hunting and hunting activities. Accordingly, the study is based on the Derleme Sözlüğü (Compilation Dictionary), one of the comprehensive studies conducted to record Turkish dialects in Turkey as a data source, and the study is limited to this sample. In the research, elements mentioned in hunting and hunting activities were first identified, and a survey was conducted accordingly. As a result of the screening, the data were classified and evaluated under the thematic headings of hunting tools and methods, terms referring to hunters, hunting grounds, hunting traps, hunted animals, animals used to assist in hunting, hunting clothing, hunting-related actions, types of hunting, and elements assisting in hunting. The recording of this data revealed that the vocabulary related to hunting and hunting activities in the oral tradition is quite extensive. This study has revealed the importance that Turkish society attaches to hunting activities and, based on the vocabulary in the oral tradition, has revealed the structure, development, and transformation of hunting culture among Turks.

Keywords: Anatolian dialects, Hunting, Hunting culture, Compilation Dictionary, Turkish.

Giriş

Avcılık, insanın yaşamını sürdürmesinde önemli bir rolü olan temel faaliyetlerden birisidir. Avcılığın ortaya çıkışının insanın temel ihtiyaçlarından olan beslenme ile ilgili olduğu söylenebilir. Beslenme yanında giyim, barınma vb. durumlar için de önemli olan av, insanın erken devirlerinden itibaren hayatında var olan önemli bir olgudur.

Erken devirlerde *toplayıcı* bir yaşam şeklini benimseyen insan, “Yenilebilir çeşitli meyve, mantar, tohum, kabuk vb. bitkisel ürünler ile böcek, kuş yumurtası, yumurta, bal, ölü hayvan ve balık gibi hayvansal ürünleri toplama yoluna gitmiştir” (Yaman, 2025, s. 621). *Homo Erectus* gibi bazı insan türlerinin çene yapısı ve fizyolojisindeki değişimler, bu insan türünü daha çok protein alma gereksinimi nedeniyle et açısından zengin bir diyetle yönlendirmiştir. Artan protein ihtiyacının yanında kolay toplanabilen yiyeceklerin az oluşu, iklim ve fizyolojik faktörler de toplayıcı bir yaşam süren *Homo Erectus* gruplarının *leşçilik* yapmalarına, dolaylı olarak da ilk av faaliyetlerini gerçekleştirmelerine olanak sağlamıştır. “Arkeolojik kalıntılar, hominidlerin, muhtemelen avlanmanın yanı sıra leş yiyerek en az 2,5 milyon yıl önce diyetlerine et ve diğer hayvan dokularını dâhil etmeye başladığını göstermektedir” (Lieberman ve Bramble, 2007, s. 290). Binford da benzer şekilde, “İlk insanların eti avlanarak değil, öncelikle leş yiyerek elde ettiğini” (1985) öne sürmüştür. Leşçilik ile avcılık arasında girift bir ilişki olduğu söylenebilir. Çünkü leşçilik, uygulanışı itibarıyla *fırsat avcılığının* bir türü olarak değerlendirilebilir. Başta hayvan cesetlerini yemeye başlayan leşçilik faaliyetlerinin zamanla yırtıcı hayvanları kovalayarak ellerinden avını almaya; sonrasında ise avcı/yırtıcı hayvanları taklit ederek düzenlenen basit avlara doğru evrildiği düşünülmektedir. Böylece, bitkisel ve hayvansal ürünler toplayarak yaşamını sürdüren topluluklar *avcı-toplayıcı* bir yaşam şekli sürdürmeye başlamıştır. Yapılan arkeolojik ile antropolojik çalışmalar neticesinde, “Homo cinsinin ilk olarak Afrika’daki devasa alanda geliştiğini ve avcı-toplayıcıların da ilk olarak orada ortaya çıktığı” (Groeneveld, 2016) belirtilmektedir. *Homo Erectus*’un Afrika’dan çıkarak dünyanın diğer bölgelerine yayılmasında, geliştirdiği avcı-toplayıcı temelli yeni yaşam şeklinin etkisi olduğu düşünülebilir. Modern insan olarak anılan *Homo Sapiens* ise özellikle avcılık taktikleri açısından kendinden önceki insan türlerinden ayrılır. Yeni av aletlerine, av taktiklerine, doyumsuz/orantısız bir av anlayışına sahip olan *Homo Sapiens*’in dünyaya yayılması, birçok canlı türünün neslinin tükenmesine sebebiyet vermiş ve av faaliyetlerine bakışı değiştirmiştir.

Avcılık, insanların erken devirlerinden günümüze kadar neredeyse kesintisiz bir şekilde sürdürdüğü bir faaliyettir. Türklerde de bu faaliyetlerin erken dönemlerden beri farklı şekillerde yapıldığı söylenebilir.

Türkçede *av* terimi, ölçünlü dilde “1. Karada, denizde, gölde veya akarsularda evcil olmayan hayvanları vurma veya yakalama işi; şikâr., 2. isim Bir hayvanın bir başka hayvanı yemek için yakalaması., 3. isim Bu yollarla yakalanan hayvan., 4. isim, mecaz Tuzağa düşürülen, kendisinden yararlanılan kimse.” (TS, 2009, s. 147); avcılık terimi ise “1. Avcının yaptığı iş”, 2. Avcı olma durumu.” (TS, 2009, s. 149) olarak tanımlanmaktadır. Türkçede *av* terimi, beslenme ihtiyacı veya diğer nedenlerle insan, bitki, hayvan gibi canlı varlıkları başka bir canlıyı avlama/öldürme eylemi olarak düşünülmüştür. Ölçünlü dilde yapılan avcılık tanımındaki diğer özellikler, av eyleminin kavramsal alanını da genişletmektedir. Avlanma eyleminin kültürel ve toplumsal yönleri de kavramın bir parçasıdır. Avlanma eyleminin kültürel ve toplumsal yönleri de kavramın bir parçasıdır. Avlanma eyleminin kültürel ve toplumsal yönleri de kavramın bir parçasıdır. Avlanma eyleminin kültürel ve toplumsal yönleri de kavramın bir parçasıdır.

Türkler, tarih sahnesine çıkmalarından itibaren doğayla iç içe bir yaşam şeklini benimsemişlerdir. Bu yaşam şekline paralel olarak eski Türklerde insan ile doğa arasında yakın bir ilişki ve düzen olduğu söylenebilir. Avcılık, Türklerin günlük yaşamının şekillenmesinde belirleyici unsurlardan birisidir. Türklerde av faaliyetlerinin gerçekleşmesinin farklı sebepleri vardır. Tuncel, “Eski Türklerde avcılığın, avcılık faaliyetinin gerçekleştirilme amacına göre *besin, ticaret metası, prestij elde etme ve erginlenme* töreni, *ilaç, ve inanç-ritüel gerçekleştirme* sebebiyle gerçekleştirildiği” (2023a, s. 14) üzerinde durur. Bu sebeplere, avcılığın bireyleri *savaşa hazırlama ve eğlence* yönlerini de (Yaman, 2025, s. 622) eklemek mümkündür.

Eski Türklerde yapılan avcılık faaliyetlerinin en temel sebebi *besin elde etmedir*. Başlangıçta orman ile taygalarda yaşam sürdüren Eski Türklerin, ormanı merkeze alan ve temelde *avcı-toplayıcılığa* dayanan bir yaşam şekillerinin olduğu söylenebilir. Bu dönemde, Türklerin özellikle yaban hayvanlarını avladıkları arkeolojik verilerle ve diğer buluntularla da kanıtlanmıştır. Eski Türklerin avcılığa dayalı *orman merkezli* yaşam şekinden *bozkır merkezli* yaşam şekline geçmesi ise bir dönüm noktasıdır. Bu geçiş, “Avcı-toplayıcılık uygarlığından yetiştiriciliğe; rengineyiği kültüründen at kültürüne” (Roux, 2013, s. 54) doğru olmuştur. Böylece başlangıçta av eti tüketen Türklerin, zamanla av etinin yanında yetiştirdikleri hayvanların etini de tükettikleri görülmüştür.

Eski Türkler, av hayvanları ve bu hayvanlara ait farklı ürünleri *ticari meta* olarak kullanmışlardır. Bu dönemde konserve et, deri, kürk, kumaş ve keçe gibi hayvansal ürünlerin Türkler tarafından ihraç edildiği bilinmektedir. Türkler, ticari faaliyetlerini İpek Yolu ve *Kürk Yolu* adlı özel ticari güzergâhlarda yapmış ve bu yolları kontrol edebilmek için mücadele etmişlerdir. Özellikle *Kürk Yolu*nda, “Sincap, sansar, tilki, samur, kakım, kunduz, vaşak vb. hayvanların kürkleri ve bunlardan imal edilen eşyalar (sahtiyan, ceket-pantolon, ayakkabı, çizme vb.)” (Kafesoğlu, 1997, s. 313) Türkler tarafından satılmakta ve bunların birçoğu av hayvanlarından elde edilmektedir. Nitekim Diken, “Avcılık ve hayvancılık faktörleri, zamanla ziraat ve zanaat kollarının oluşumunda büyük etkilere sahip olmuştur” (2024, s. 162) diyerek avcılığın Türk iktisadi hayatındaki rolü üzerinde durmuştur.

Türklerde av, bir *prestij* unsurudur. Bir canlının canının alınması, avlanması çok zor bir hayvanın avı gibi durumlar toplumda erginlenme, statü ve kimlik kazanmayla ilişkilendirilir. Türklerde, çocukluktan ‘erliğe’ geçmenin yani *erginlenmenin* en önemli aşaması, çocuğun yalnız başına avlanmasıdır. Bu durumu Roux, “Çocuk gerçekleştirdiği büyük avla, ergenlik çağına girdiğini ispat etmiş, yetişkinlik adı alma ve evlenme hakkı elde etmiş olur” (1994, s. 182) diyerek açıklar ve başarılı bir avın kişiye sağladığı farklı ayrıcalıkları belirtir. Av eylemi, özü gereği tehlikeler içerir ve av, statü olarak yöneticilerin/soyluların gerçekleştirmesi gereken bir faaliyet olarak görülür. Avı başlatma, zararlı yırtıcı hayvanları, kutsal hayvanı (totem) avlama ayrıcalığı da soylulara aittir. Prestijle ilişkilendirilebilen bu durum, halk anlatılarında da tanıklanır. Eski Uygur dönemine ait Dantipali hikâyesinde, “Adın bir arğda altun önglög körgeli körtle sığun bar erdi” (Bang ve Gabain, 1931, s. 31) ifadesi geçer. Burada *altın renkli geyik* olarak nitelenen canlı, sadece hükümdarın avlayabileceği bir prestij hayvanı olarak karşımıza çıkar.

Eski Türklerde, avlanan hayvanların uzuvları, bazı vücut parçaları ya da bu hayvanlardan elde edilen kemik, tendon, tırnak, tüy, vb. ürünlerin ilaç ve destekleyici takviyeler yapımında kullanıldığı bilinmektedir. Örneğin Eski Uygur tıbbında, “Süglün (sülün) eti, karlıgaç (kırlangıç) eti ve kürtüsteki keyikler (yabani hayvanların) eti” (Gürkan, 2013, ss. 89-90) gibi av hayvanlarının etlerinin farklı hastalıkların tedavisi amacıyla kullanıldığı bilinmektedir.

Türklerde av *savaşa hazırlığın* en önemli aşamalarındandır. Bu sebeple, daha küçük yaşta çocukların yetiştirilmesinde av önemli bir unsur olmuştur. Eski Türk topluluklarında, “Çocuklar çok küçük yaşta ata binmeyi öğrenmeden önce, koyunlara ya da iğdiş edilmiş koçlara bindirilmekte, yay gerebilmekte ve kuşlara, gelinciklere, büyük farelere ok atabilmektedirler; büyüklerinde beslenmeleri ve giyimleri için gerekli tilki ve tavşanları avlamaktadırlar” (De Groot, 1921, s. 3). Bu şekilde avlanarak büyüyen çocuklar erginlenmenin yanında silah kullanmada ve at binmekte de usta olurlar. Savaşsız dönemlerde, halkın savaşa her an hazır olması, ok-yay, mızrak, cida vb. silahları daha iyi kullanabilmesi için Türklerin avlar düzenledikleri görülür. Bayat’ın, “Sürek avlarının zamanla genç savaşçıların eğitim alanına çevrildiği de bir gerçektir” (2009, s. 6) ifadesi de bu durumu destekler niteliktedir. Avın *ritüelistik* bir yönü de vardır. Av hayvanı ile avcı arasında düşünüldüğünden daha girift bir ilişki bulunur ve avlanma eylemi, kutsal alanla kurulan ilişkinin bir parçasıdır. Kutsal kabul edilen hayvanın avlanması ya da avından kaçınılması, avın kurban edilmesi, avcının avladığı hayvanın ona ahirette hizmet edeceğine olan inancı, iyi bir av için dualar edilmesi ve çeşitli ritüellerin yapılması gibi durumlar avcılığın ritüelistik yönüyle alakalıdır. Avcının, avladığı hayvanın adını alması da onun gücünü kendisinde toplama arzusunun bir göstergesidir. “Boğayı avlayan erin *Boğaç*, kar leoparını avlayan erin *Aybars*, kaplan avlayan erin adının *Tonga* olması gibi örnekler bu düşünceyi destekler niteliktedir (Yaman, 2025, s. 625) ve ritüelistik bir yönü olan “er atı” alma ile ilişkilendirilir. Avın kutsallığının doğrultusunda, Türk toplumunda bir “av kültürünün” varlığı da rahatlıkla düşünülebilir. Av etrafında oluşan çeşitli inanç, tabu ve uygulamalar av kültürü bünyesinde değerlendirilebilir. Türk kültüründe av, önemli bir *eğlence* aracı olarak da görülmüştür. Besin odaklı başlayan bu eylem zamanla dönüşmüş ve eğlence ile sporun bir arada görüldüğü bir sosyal yaşam faaliyeti hâline gelmiştir. Bayat, bunun sebebi olarak, “Sosyo-ekonomik kaygının artık ön planda olmamasını” (2009, s. 2) gösterir.

Konu

Türklerin yaşamında neredeyse kesintisiz bir şekilde devam eden avcılık faaliyetleri, kendine has bir kültür ortamı oluşturmıştır. Bu kültüre dair unsurlar da dilsel birimlerde kendine yer bulmuştur. Bu çalışmanın konusu, Türk toplumunun geleneksel dünya görüşünde önemli bir kavram olan av ve avcılığa dair kültürel birikimin Anadolu ağzlarındaki varlığının tespiti üzerinedir.

Amaç ve Önem

Temelde beslenme, giyinme, barınma gibi fizyolojik ihtiyaçları karşılama güdüsüyle gerçekleştirilen av faaliyetlerinin zamanla ekonomik, sosyolojik, ritüelistik ile dinî yönler kazandığı ve bir kültür dairesi oluşturduğu görülmektedir. Çalışmanın amacı, Türk toplumunda bir kültür dairesi oluşturan bu faaliyetin ağızlarda nasıl tanıklandığı ve kavramsallaştırıldığını ortaya koymaktır. Ağızlarda av ve avcılığa dair söz varlığı öğelerinin tespit edilmesiyle Türk toplumunun bu faaliyetle ilgili oluşturdukları kültür ve kültürün arka planı da gün yüzüne çıkarılacaktır.

Kapsam ve Sınırlılıklar

Çalışmada, veri kaynağı olarak Türkiye Türkçesi ağızlarının kayıt altına alınması bağlamında yapılan en kapsamlı araştırmalardan biri olan *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü* (2009) temel alınmıştır. *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü* kapsamında elde edilen verilerin hacmi doğrultusunda, bu eser dışında kalan diğer diyalektolojik yayımlar bu çalışmanın dışında tutulmuştur.

Yöntem

Çalışmada, av ve avcılık faaliyetleri içerisinde zikredilen unsurlar belirlenmiş ve buna göre *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü* adlı eserde bir tarama yapılmıştır. Ortaya çıkan veriler, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılarak incelenmiştir. Bu incelemede veriler; *av aletleri ve yöntemleri*, *avcı anlamındaki terimler*, *av yerleri*, *av tuzakları*, *av hayvanları*, *avda yardımcı hayvanlar*, *av kıyafetleri*, *avla ilgili eylemler*, *av çeşitleri*, *avda yardımcı unsurlar* tematik başlıkları altında sınıflandırılmış ve değerlendirilmiştir.

Derleme Sözlüğü’nde Av Kültürü

Bu çalışmada, *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü* (2009) adlı eser taranmış ve veriler bu doğrultuda tasnif edilmiştir. Tasnif aşamasında avcılık terimi olarak görülen dilsel birimler belirlenmeye çalışılmış ve bu doğrultuda on tematik başlık oluşturulmuştur. Bu başlıkların oluşturulmasında Tuncel’den (2023a) yararlanılmış ancak bu çalışmada olmayan çeşitli başlıklar tarafımızca tasnife eklenmiştir. Buna göre *Derleme Sözlüğü’nde* avcılık kültürünü yansıtan dil unsurları *av aletleri*, *ürünleri ve yöntemleri*, *avcı anlamındaki terimler*, *av yerleri*, *av tuzakları*, *avı yapılan hayvanlar*, *avda yardımcı hayvanlar*, *av kıyafetleri*, *avla ilgili eylemler*, *av çeşitleri*, *avda yardımcı unsurlar* olarak belirlenmiş ve dilsel veriler bu başlıklar altında sıralanmıştır.

Av Aletleri, Ürünleri ve Yöntemleri

Ağızlarda kullanılan av aletlerinin özellikleri dikkate alındığında aktif ve pasif avcılığa ait alet, yöntem ve ürünlerin kullanıldığı görülmektedir. Ancak dilsel malzemenin özellikle pasif avcılığa ait terimlerden oluştuğu belirlenmiştir. Aktif avcılığa dair terimlerin avın gerçekleştirilme yöntemi ve kullanılan araçlar temelinde üretildiği söylenebilir. Tuncel’de, eski Türklerde aktif avcılık faaliyetlerinde kullanılan terimleri *tüwek*, *üçleç* ve *ok* (2023a, s. 137) olarak sıralanmaktadır. Ağızlarda bu tarz faaliyette kullanılan terimler matara (II) [matıran, matra, matrak (I), matran] “Kalın ve uzun bir kamaşa, uçları ok biçiminde iki üç çatallı bir demir parçası geçirilerek yapılmış, balık avlamakta kullanılan bir araç.” (Antakya, Hatay) (DS IV, s. 3136), sempirek “1. Kuş avlamakta kullanılan ok, yay biçiminde ağaçtan bir çeşit araç.” (Zonguldak) (DS V, s. 3582), çakmak (VI) “1. Tüfek, tabanca. (Amasya), 2. Çocukların kuş avlamak için yaptıkları yay.” (Denizli) (DS II, s. 1046), tüftüf “Kuş avlamaya yarayan, mermileri hızlı üflenerek fırlatılan bir çeşit tüfek.” (Gaziantep) (DS V, s. 4006) şeklinde verilebilir. Ağızlarda aktif avcılıkta kullanılan bu terimlerin genellikle kuş avlamakta kullanıldığı *ok* ve *tüfek* araçlarından yararlandığı tespit edilmiştir. Bu terimler tanımlanırken araçlarla hangi av hayvanının avlandığı ve aracın yapıldığı malzeme ve özellikleri hakkında da detaylı bilgiler verilmektedir. Pasif avcılık, “Daha çok, “tuzak” adı verilen bir mekanizma ya da yöntem yardımıyla avlanmayı ifade etmektedir.” (Tuncel, 2023a, s. 146) diyerek pasif avcılığın tuzak yöntemi aracılığıyla yapıldığı vurgulanmaktadır. Tuzak temelinde gerçekleştirilen bu av faaliyetleri, avı yapılan hayvanın yakalanabilmesi için gerekli aletlerden ve oluşturulan coğrafi şartlardan yararlanılarak gerçekleştirilmektedir. Bu doğrultuda ağızlarda pasif avcılıkta *çeşitli tuzaklar* ve *ağ*, *süzgeç*, *aygıt*, *ip* vb. araçların kullanıldığı tespit edilmiştir. Av aletleri, ürünleri ve yöntemlerini belirten bu terimlerde avlanan veya avlanılmak istenilen hayvanların *kuş* başta olmak üzere *balık*, *tavşan*, *tilki*, *balık türleri*, *sünger*, *keklik* olduğu belirlenmiştir.

Derleme Sözlüğü’nde av aletleri, ürünleri ve yöntemlerini belirten terimler ala (VIII) (DS I, s. 170) “Avcıların, av hayvanlarını yuvalarından çıkarmak veya çevrelerine toplamak için kullandıkları müzik aleti.” (Adana), apuşka “Avcıların tüfeklerine dayanak yaptıkları bir metre boyunda,

ağaçtan yapılmış, açılır kapanır bir araç.” (Amasya) (DS I, s. 291), arkıt (III) “İrmakta balık avlamaya yarayan, kelek şeklinde bir çeşit kayık.” (Kırşehir) (DS I, s. 327), avgar “Bıldırcın avlamaya yarayan bir aygıt.” (Sinop) (DS I, s. 381), dip ağı “Palamut vb. balıkları avlamak için denizin dibine atılan ağ.” (İstanbul) (DS II, s. 1509), colba “Balık avlamak için iplikten koni şeklinde örülmüş bir çeşit ağ.” (Yozgat) (DS II, s. 996), çakar (II) “Uskumru avlamağa yarayan bir çeşit ağ.” (İstanbul), (DS II, s. 1042) çarpag “Balık avlamak için bir direğe eklenmiş küçük yuvarlak ağ.” (Samsun) (DS II, s. 1082), çelti (I) “Derelerde balık avlamak için çubuklardan örülmüş bir tarafı açık, diğer tarafı kapalı bir çeşit tuzak.” (DS II, s. 1127), çırpma (I) Üç veya dört oltanın bir araya getirilmesiyle yapılan balık avlama aygıtı. (Samsun) (DS II, s. 1190), çitme (II) [çitirmelik, çitirtme] “1. Pencere kafesi. (Denizli, Kütahya), 2. Kuş kafesi: Kuşu çitmeden uçurdu. (Muğla), 3. Kuş avlamak için kullanılan ince çubuktan yapılmış ökse.” (Samsun) (DS II, s. 1247), çolgu (I) “Dinamitle balık avlarken suyun yüzüne çıkan balıkları toplamak için kullanılan tahta süzgeç.” (Muğla) (DS II, s. 1263), çolun “Balık avlamak için bir sırtığa geçirilmiş dört köşe kalbur.” (Ankara) (DS II, s. 1297), çöten (I) “Balık avlamak için kullanılan sepet.” (Giresun) (DS II, s. 1297), çuğla (I) [çuğlu (I)] “Balık avlamak için kullanılan uzun bir çubuğun ucuna bağlanmış koni şeklindeki ağ.” (Isparta) (DS II, s. 1301), dadak (VII) “1. Tavşan ve tilki avlamak için bir gün önce yiyecek bırakılan yer. (Çankırı), 2. Yemle kuş avlama.” (Adana) (DS II, s. 1318), dadamık (I) [dadamak, dadanak, dodamık] “1. Kuş, balık avlamak için av yerine konulan yem. (Düzce, Bolu, Gaziantep, Kahramanmaraş, Osmaniye, Adana), 2. Dağ hayvanlarını tuzağa düşürmek için konulan zehirli ya da zehirsiz yem.” (Sivas) (DS II, s. 1318), eymece (I) “Ucuna hamur ya da et takılıp balık avlamak için kullanılan demirden yapılmış, yarım daire şeklinde bir çeşit olta.” (Gaziantep) (DS II, s. 1824), gangala “Sünger avlanılan kayık.” (Muğla) (DS III, s.1912), gerek (II) “Balık avlamak için suyun önüne gerilen set: Gerek kuralım da balık tutalım.” (Muğla) (DS III, s. 1997), haylama “Ormanda avlanırken tavşan ve keklikleri saklandıkları yerden sopa ve taşla çıkarma.” (Konya) (DS III, s. 2318), gargı (II) [garge, gargılık, gargı (I), gargılık] “Avcıların barut, saçma ve kapsül koydukları üç gözlü tenke ya da ağaç kap.” (Afyon, Isparta, Burdur, Denizli, Ordu, Sivas, Konya, İçel, Muğla) (DS III, s. 1923), gırma (III) “1. Bir çeşit av tüfeği. (Isparta, Amasya, Ankara), 2. Avcıların saçma bulamayınca telden saçma şeklinde kestikleri parçalar.” (Afyon) (DS III, s. 2059), kantarkile [kantarma (IV)] “Avcıların tüfeğe barut koyma işinde kullandıkları bir ölçek.” (Trabzon) (DS IV, s. 2628), künte (I) “Avcıların av astıkları ip.” (Bursa) (DS IV, s. 3040), manduka “Avcılıkta av kaldırmak için kullanılan, uzun, kamyş çubuk.” (İstanbul) (DS IV, s. 3122), merez (II) “Avda, tazıyı yedekte tutmak için bir ucu tazının boynundaki tasmaya, bir ucu avcının bileğine bağlanan ip.” (Van) (DS IV, s. 3170), kağırmak (III) “1. Keklik avlamak için başka bir keklik öttürmek.” (Konya) (DS IV, s. 2595), kamalak etmek “Karlı havada keklikleri yorarak canlı avlamak.” (Kahramanmaraş, Sivas) (DS IV, s. 2613), uzatma (I) “Palamut, uskumru avlamak için kullanılan ağ.” (İzmir, İstanbul, Rize) (DS VI, s. 4055), biberiza “Yaprağı bibere benzeyen, dere kıyılarında yetişen, balık avlamakta kullanılan bir çeşit bitki.” (Trabzon) (DS VI, s. 4460), yatı (III) “Kıyıda denize uzatılan ve uskumrudan başka balıkları avlamakta kullanılan ağ.” (İstanbul) (DS VI, s. 4202), üsküf (I) “Atmaca, doğan vb. avcı kuşun ayağına bağlanan bağ.” (Çorum) (DS VI, s. 4075), tüluk “Uçucu av hayvanlarını avlamaya yarayan bir çeşit araç.” (Adana) (DS V, s. 3915), tohum avı “Ekilen tarlaya tohum yemek için gelen kekliğin avlanması.” (Elazığ) (DS V, s. 3947), tokara (I) “Akarsularda balık avlamaya yarayan, üçgen biçiminde çubuklardan yapılmış bir balık ağı.” (İstanbul) (DS V, s. 3949), manyat “Barbunya, tekir vb. balıkları avlamaya yarayan ince delikli dip ağı.” (Çanakkale, İstanbul, Giresun, Trabzon) (DS IV, s. 3127), matama “Keklik avlamak için yere dökülen samanla karışık yem.” (Antakya, Hatay) (DS IV, s. 3136), molozma “Küçük

balıkları avlamak için kullanılan balık ağı.” (Samsun, Ordu, Çanakkale, Giresun, Rize)(DS IV, s. 3204),nefel “Kuş avlamak için tuzak olarak kurulmuş ağ.” (Rize)(DS IV, s. 3244), izmiririsi “Tavşan avlamaya yarayan iri saçma.” (Trabzon)(DS IV, s. 2577), ölçek (II) [ölçefter (I)] “Avcıların kullandığı fişeğe, barut ve saçma koymaya yarayan araç.” (Çanakkale)(DS V, s. 3331), kör sepet “Balık avlamakta kullanılan, çubuktan örülmüş, yumurta biçiminde bir çeşit sepet.” (Edirne)(DS IV, s. 2969), koşma (I) “3. Avcıların tüfeklerini dayamak için yaptıkları çatal ağaç.” (Erzincan)(DS IV, s. 2935), ördeksipisi “Avcıların avlayacakları hayvanları av yerine çekmek için kullandıkları bir müzik aracı.” (Adana)(DS V, s. 3346), poş “Küçük derelerde balık avlamaya yarayan bir çeşit ağ.” (Rize) (DS V, s. 3475), savla “1. Balık tutmakta kullanılan bir çeşit araç. (Kahramanmaraş), 2. Akarsuların önüne taşlarla örülen bent (balık tutmak için)” (DS V, s. 3556) olarak belirlenmiştir.

Avcı Anlamındaki Terimler

Ölçünlü dilde avcı terimi “1. Avı kendine iş edinen kimse: “Avcılar evsinler yapmışlardı ağaçlıkların arasında.” - Ayla Kutlu., 2. sıfat Başka hayvanları yakalamakta usta olan (hayvan):Avcı kuş. Avcı kedi., 3. isim, mecaz Bir şeyi büyük bir istekle izleyen ve bulup ortaya çıkaran, tanıtan kimse: Yıldız avcısı.” (TS, 2009, s. 149) şeklinde tanımlanmaktadır. Ağızlarda, av faaliyetini gerçekleştiren kimse anlamı temelinde ortaya çıkan terimler yanında, avlanan hayvan adı ve failinin bu faaliyetteki durumu, eylemi üzerinden bir adlandırma yapılmıştır. Bu bağlamda avcı anlamında, *nişancı*, *balıkçı*, *silahsız avcı*, *avı gözleyen avcı* gibi terimler tespit edilmiştir. Bu terimlerden *avcu~avçı~havcı~ovçu*, Türk dilinin tarihî dönem metinlerinde itibaren tanıklanmakta ve ağızlarda fonetik varyasyonlarla varlığını sürdürmektedir. Balıkçı anlamında kullanılan *torcu* terimi, *Budacı İyi ve Kötü Kalpli Prens Masalının Uygurcası: Prens Kalyāṇamkara ve Pāpamkara Hikâyesi*’nde “Kuşçular, geyikçiler, özlüg ölürtür .: tarıg tarıyu balıkçılar, avcılar, torcu-” (Hamilton, 1998, s. 11) şeklinde geçmektedir.

Derleme Sözlüğü’nde avcıyı belirten terimler atgıcı (II)“Avcı, nişancı.” (Hatay)(DS I, s. 368), avcu “2. Avcı.” (İğdir, Kars)(DS I, s.379), avçı “Avcı.” (İğdir, Kars)(DS I, s. 379), avlan “Avcı: Babam uçarcı avlanlardandır.” (Burdur) (DS I, s. 389), havcı “Avcı.” (İçel)(DS III, s.2310), oycu [ovçu, oyçu]“Avcı. “(Kars)(DS V, s.3302), baskıcı “1. Sürek avında yan taraftan giden avcı.” (Tekirdağ)(DS I, s. 542), batancı “Av gözetleyen, av kaldıran silâhsız avcı: Batancılar avı kaldıramamışlar.” (Ankara, Kırşehir)(DS I, s. 569),önekçi“Sürek avında avın çıkacağı yeri gözleyen avcı.” (Muğla)(DS V, s. 3340), akfaşar “Balıkçılara verilen isim.” (Muğla)(DS I, s. 148),torcu “Balıkçı.” (Kars)(DS V, s. 3970) şeklindedir.

Av Yerleri

Av faaliyetinin gerçekleştirildiği mekânlar, avcılarının statüsüne, avlanan hayvanın niteliğine, coğrafyaya ve iklime göre çeşitlenebilmektedir. Av yerlerinin seçilmesinde özellikle avcılarının statü sahibi olmasıyla av, *soylu av* türüne dönüşmektedir. Eski Türklerde bu av yerleri “Kağan ve beylerin gerçekleştirdikleri soylu avları belli oranda düzenlenmiş ve avlama yasağıyla içerisinde bulunan vahşi hayvanların çoğalmasının sağlandığı bölgelerdir” (Tuncel, 2023a, s. 187) şeklinde bir işlev yüklenmektedir. “Oğuz beylerinin kendi arazileri dâhilinde “koru” denilen özel avlanma yerleri vardır” (Sümer, 1953, s. 2404). Bu tarz avlak bölgelerine Uygurlardan itibaren hükümdarlar için özel av köşkeri/sarayları da yapılmıştır. Bu tarz köşkerin yapılmasında, Uygurlara ait olan Por-Bajın bölgesindeki yerleşim için kullanılan “Etrafta bol av hayvanının olması, temiz dağ havası, gölde bol miktarda balık olması” (Çetin ve Erkal, 2025, s. 226) gibi unsurların etkili

olduğu söylenebilir. Benzer yapılar, Anadolu’da Selçuklu, Osmanlı ile Cumhuriyet dönemlerinde de inşa edilecek ve yöneticiler/soylular buralarda av partileri düzenleyeceklerdir. “Av köşkleri, av faaliyetlerinin ve yaban av hayvanlarının en yoğun olduğu bölgeye ve geniş araziler üzerine manzaranın hâkim olduğu yerlere yapılmışlardır” (Soy ve Şengül, 2026, s. 8). İlginç bir şekilde “av köşkü/sarayı” gibi *soylu* kullanımlara *Derleme Sözlüğü*’nde rastlanılmamıştır. Ancak ağzılarda, av yerlerini belirtmek için tarihî metinlerde de takip edebilirliği olan avlağ~avlak sözcüğünün kullanımı dikkat çekmektedir. Bu terim dışında av yerlerinin genellikle *tuzak*, *pusu kurulan yerler* olarak nitelendiği görülmektedir. Av hayvanının avlanılacağı mevsime, geçtiği yere göre avcıların bekleme, gözetleme ve geçit yerleri köme (III)“1. Keklik vb. kuşları avlamak için çalı çırpıdan yapılan, avcının gizlenmesine yarayan yer, barınak.”, kurak (I) “2. Keklik avında avcılarının gizlendikleri yer.”, evsın “Avcıların keklik avlamak için taşlardan yaptıkları gözetleme yeri.”, öneşe “1. Avcıların ördek bekledikleri yer.”, oburmola “Kuşların avlanacağı geçit yeri.”, evcik (III)“Keklik avlağı.” şeklinde adlandırılmıştır.

Derleme Sözlüğü’nde av yerlerini belirten terimler, avlağ [avlağa -1, av oturağı, avsın (II)] “4. Avcıların avlarından gizlendiği yer.” (Malatya, Tokat) (DS I, s. 389), bek (II) [bek avı, bekçilik, beki (VI)] “1. Avcının saklanıp av hayvanı beklediği yer, pususu.” (İzmir, Balıkesir, Çanakkale, Zonguldak, Sinop, Samsun, Muğla), 2. Pusuda bekleyerek yapılan av: Bu gece tavşan bekine gideceğim., 8. Avcı kulübesi.” (DS I, s. 600), avlak (II) [avlağı (II) -1, avlaq] “1. Av yeri, avı çok olan yer.” (İzmir, Manisa, Balıkesir, Amasya, Tokat, Hatay, Niğde, Konya) (DS I, s. 389), bağlak (I) [boğlak] “1. Av hayvanlarının geçeceği yer, avlanma yeri. (Tokat, İçel), 2. Ormanlık ve kayalık yerlerdeki geçit.” (Tokat) (DS I, s. 481), carık (V) “Keklik avlarken avcının arkasına saklandığı keklik resimli bez.” (Bitlis) (DS II, s. 862), domuk “1. Avcıların kışın yaptıkları av bekleme yeri.” (Bitlis) (DS II, s. 1553), efsin [efsün] “Avcıların avlarına görünmemek için çalı çırpıdan yapılan gizlenecek yer, pususu.” (Hatay, Kilis, Gaziantep) (DS III, s. 1670), eneze (III) [enize (II)] “Av bekleme yeri, avcı kulübesi.” (Edirne, Tekirdağ) (DS III, s. 1752), evsın (I) [evsik, evsil, evsim, evsün (II)] “1. Avlanırken, avcılarının hayvanlardan gizlendiği yer, öneşe.” (Sinop, Gaziantep, Kilis, Hatay, Sivas, Adana, Mersin, İçel) (DS III, s. 1815), gime “Avcı kulübesi.” (Kırklareli) (DS III, s. 2078), göme (I) “Avcıların gizlenerek av bekledikleri yer.” (Isparta, Muğla, Kıbrıs) (DS III, s. 2148), gume (I) “Avcıların pususu yeri.” (İçel) (DS III, s. 2193), güme (I) [gümele] “1. Avcı kulübesi. “(Afyon, Isparta, Burdur, Denizli, Aydın, Manisa, Balıkesir, Çanakkale, Eskişehir, Tokat, Ankara, Muğla, Edirne, Tekirdağ) (DS III, s. 2222), oturum (III) [oturak (XII) -1] “Sürek avında avcılarının av bekledikleri yer.” (Konya, Adana) (DS V, s. 3300), ökse (V) “Avcı kulübesi.” (Sinop) (DS V, s. 3328), kafa (IV) “Avcıların içine girip pususu kurdukları ağaçlık yer.” (İstanbul) (DS IV, s. 2592), köme (III) [kömele (I), kömelti, kömü -2, küme] “1. Keklik vb. kuşları avlamak için çalı çırpıdan yapılan, avcının gizlenmesine yarayan yer, barınak.” (Isparta), 2. Yırtıcı hayvanları avlamak için yapılan tuzak.” (Sivas) (DS IV, s. 2957), kurak (I) “2. Keklik avında avcılarının gizlendikleri yer. (Kayseri), 3. Tuzak olarak kullanılan evcil keklğin kafesiyle konulduğu yüksek yer ya da ağaç.” (Isparta, Denizli, İçel, Antalya) (DS IV, s. 3005), önek (II) “Sürek avında, avcılarının av bekledikleri yer. (Muğla) (DS V, s. 3340), önse, önüze, öveze (II), özene, özenek] “2. Avcıların av beklemek için taş yığınlarından yaptıkları pususu, av bekleme yeri.” (Isparta, Burdur, Denizli, Manisa, Kütahya, Sinop, Samsun, Konya, Mersin, İçel, Antalya) (DS V, s. 3344), örek (VII) “1. Kırdan avcılarının bildiği belirli yer, avlak.” (Kahramanmaraş) (DS V, s. 3347), pines “2. Avcıların kırdan kuş avlamak için bekledikleri küçük kulübe.” (Adana) (DS V, s. 3457), pita (III) “Avcıların saklandığı yer.” (Sivas) (DS V, s. 3465), tol (I) “8. Avcı kulübesi.” (Konya) (DS V, s. 3953), tomik “Tilki avı için

yapılan avcı pusu yeri.” (Bitlis) (DS V, s. 3958), örü (I) [örek (VII), ören (V), örene (II), örö, örüm (VI), örüş] “3. Avlanılacak yer, avlak.” (Bolu) (DS V, s. 3353), evsin “Taşlardan yapılan avcı bek-le-me yeri.” (Malatya) (DS III, s. 1816), evsun “Avcıların keklik avlamak için taşlardan yaptıkları gözetleme yeri.” (Malatya) (DS III, s. 1815), güma “Avcıların tuzak kurdukları yer.” (Afyon) (DS V, s. 2222), önese [öñezek -1, 2] “1. Avcıların ördek bekledikleri yer.” (İçel) (DS V, s. 3340), ünek (II) [üneze] “Avcıların, av beklemek için çalı ve taştan yaptıkları kulübe.” (İzmir) (DS VI, s. 4068), oburmola “Kuşların avlanacağı geçit yeri.” (Kars) (DS V, s. 3263), evcik (III) [evcük (II)] “Keklik avlağı.” (Elâzığ) (DS III, s. 1801) şeklinde sıralanmaktadır.

Av Tuzakları

Pasif avcılık, yöntemleri içerisinde av hayvanının çeşitli tuzaklarla yakalanması için oluşturulan düzenekleri karşılamaktadır. *Ölçünlül dilde tuzak* “Kuş veya yaban hayvanlarını yakalamaya yarayan araç veya düzenek; ağ (I), fak, komplo.” (TS, 2009, s. 2015) olarak tanımlanmıştır. Ağız-larda *kuş, balık* başta olmak üzere çeşitli av hayvanlarının tuzak yöntemiyle avlanılmasını belirten terimler belirlenmiştir. Av hayvanlarının yakalanabilmesi için *tuzak, düzenek* veya *kapan* adı veri-len yöntemler geliştirilmiştir. İnsanoğlunun eski çağlardan itibaren av hayvanlarını daha kolay ve sistematik avlayabilmesi için geliştirildikleri etkili yöntemlerden birisidir. Avcıların geliştirildiği bu tuzaklar, avcılık geleneğinde kendi içinde bir kültür dairesi de oluşturmıştır. Av tuzaklarının niteliği, zaman içindeki gelişimi, adaptasyonu gibi çok çeşitli parametreleri içermektedir. Örneğin Altay Türklerinde, av tuzaklarının kurulmasında ve işleyişinde bazı yasaklar ve gelenekler vardır. Ava bir şans vermek için gece tuzak kurulmaz ve av yapılmaz. Bu durum, “Avcılar gündüzleri avlanmakta veya tuzak kurmakta, geceleri ise avlanmak yasak olduğu için hep birlikte kamp yerinde kayıcının icra ettiği destanı dinlemektedirler” (Türker, 2018, s. 260) şeklinde açıklanmaktadır.

Derleme Sözlüğü’nde av tuzaklarını belirten terimler, habban (II) “Kuş avlamak için kurulan bir çeşit tuzak.” (Mardin) (DS III, s. 2246), fok “1. Fare kapanı. (Çanakale, Gaziantep), 2. Kuş, tilki vb. hayvanları avlamak için kurulan tuzak.” (Çanakale) (DS III, s. 1875), cızak (II) “At kılından yapılmış, kuş avlamakta kullanılan tuzak.” (Zonguldak) (DS II, s. 946), citek “Kuşları canlı avlamak için yapılmış tahta parmaklıklı tuzak.” (Bayburt, Gümüşhane) (DS II, s. 986), avgun (IV) “Avcılıkta kuşlara kurulan tuzak.” (Adana) (DS I, s. 381), kuzuluk (II) “Akarsuda balık avlamak için yapılan kamıştan tuzak.” (İzmir) (DS IV, s. 3024), serpen (II) “Kuş avlamakta kullanılan bir çeşit tuzak.” (Aydın) (DS V, s. 3592), sakgara “Balık avlamak için yapılan tuzak.” (Kahramanmaraş) (DS V, s. 3521), yemlik (II) “Keklik avlamak için yapılan tuzak.” (Muğla) (DS VI, s. 4245) olarak belirlenmiştir.

Av Hayvanları

Av faaliyetlerinin temel dayanağı insanoğlunun beslenme ihtiyacını gidermesidir. Ancak zamanla avı yapılan hayvanların beslenme yanında giyinmede, barınmada alet yapım malzemesi, ticaret sermayesi ve ilaç yapımında kullanmaya kadar birçok farklı alanda önemli kullanıldığı görülmektedir. Türk toplumunda avcılık, yukarıda zikredilen sebepler dışında Türklerin savaşçılık özellikleriyle bütünleşen bir faaliyete dönüşmesi geleneksellesmesine katkı sağlamıştır. Türk toplumun savaşçı özelliklerinin açığa çıkmasında av faaliyetlerinde *ok, yay, at* gibi aletlerin kullanılması yanında “Türkler avcılığı savaşa hazırlayıcı bir vasıta ve bir ön tatbikat olarak uygulamışlar ve savaşlardan önce harp taklidi niteliğinde büyük sürgün avları” (Güven ve Hergüner, 1999, s. 35) şeklinde çeşitli faaliyetler düzenlemişlerdir. Eski Türklerde avı yapılar hayvanlar Tuncel’de,

“Yaşadıkları ortama ve kendilerini diğer canlılardan ayıran önemli özelliklerine göre; kara, hava ve deniz hayvanları” (2023a, s. 233) olarak üçe ayrılmaktadır. Ağızlarda kara hayvanları olarak *tavşan*, *domuz*; hava hayvanlarında *kuş türleri* (*keklik*, *sülün*, *karatavuk*); su hayvanlarında *balık türleri* (*kayabalığı*, *palamut*, *kalkan*) belirlenmiştir. Avı yapılan ancak sözlükte av, avlanma girdileriyle birlikte verilmeyen hayvan adları çalışmanın hacminin ötesinde olmasından dolayı kapsam dışında tutulmuştur.

Derleme Sözlüğü’nde avı yapılan hayvanları belirten terimler, abur (VI) “Kekliklerin gelme zamanında ilk gelen keklikler.” (Batman) (DS I, s. 34), ağaç öresi avı “Kâraca avcılığının bir çeşidi.” (Antalya) (DS I, s. 81), alaca avı “Bir çeşit kara avı.” (Antalya) (DS I, s. 176), ala avcılığı “Bir çeşit keklik tuzağı olan ala ile yapılan avcılık.” (Konya) (DS I, s. 171), aladana “4. Yaz aylarında avlanan, sırtı renkli ve kılçıklı bir çeşit balık.” (Ordu) (DS I, s. 181), dadanak “2. Hileye kapılarak avlanma yerine alışan keklik, sülün.” (Adana) ala avcılığı “Bir çeşit keklik tuzağı olan ala ile yapılan avcılık.” (Konya) (DS II, s. 1319), dikenli balık “Mayıstan temmuz sonuna kadar avlanan kırlangıç cinsinden bir balık.” (Samsun) (DS II, s. 1486), carcar (IV) “Kışın avlanan boz renkli bir kuş.” (Giresun) (DS II, s. 860), kömürkayası “Kayabalığı cinsinden hazirandan eylüle kadar avlanan, kara renkli bir çeşit balık.” (Samsun) (DS IV, s. 2958), nezkit “Eti iyi, olta ile avlanan bir çeşit balık, mezgit.” (Giresun) (DS IV, s. 3251), mavikanat kırlangıç “Karadenizde yaşayan ve mayıs ayından haziran sonuna kadar avlanan bir çeşit balık.” (Samsun) (DS IV, s. 3138), tatalla (II) “Sürü sürü gezen, keklik büyüklüğünde ve kışın çok avlanan bir çeşit kuş.” (Çanakkale) (DS V, s. 3844), otlakbalığı “Ekim, kasım ayları dışındaki aylarda avlanan torik, palamut balıkları.” (İstanbul) (DS V, s. 3296), oyguş “Av kuşu.” (Kars) (DS V, s. 3302), karabakal [karabakkal, karabaştan, karabukal] “Serçeğillerden, eti için avlanan siyah tüylü bir kuş, karatavuk.” (Balıkesir, Bilecik, Bolu, Sakarya, Zonguldak, Çorum, Sinop, Samsun, Ankara, Edirne, Tekirdağ) (DS IV, s. 2638), aykırdağ “1. Tavşan ve domuz avcılığında avı ürküten.” (Burdur) (DS I, s. 422), başık “Tavşan avında kullanılan uzun bacaklı, çevik bir köpek, tazi.” (Kırşehir) (DS I, s. 458), boğuk “Akşamdan ağa düşüp, kulak kapakları ağlara takılarak ölen kalkan balıklarına verilen ad.” (İstanbul) (DS I, s. 730) şeklinde belirtilmiştir.

Ava Yardımcı Hayvanlar

Av faaliyetinin başlangıcı av hayvanlarının içgüdüsel olarak gerçekleştirdikleri avlardan geriye kalanlarla beslendikleri leşçilikle ilişkilendirilmektedir. Burada insanların beslenme gereksinimlerini av hayvanlarından sağlamaları yanında bu hayvanların insanlardan daha güçlü olmaları, koku ve hız gibi niteliklerle donatılmaları da dikkat çekmektedir. Bu özellikler insanların avlanma esnasında bu hayvanları yanlarında götürmelerini ve onlardan yararlanmalarını gerektirmektedir. Bu düşünceyle avcılar, avda çeşitli hayvanlar ehlileştirmiş ve kullanmıştır. Bu hayvanlar avda, avcının avı belirlemede, yakalamasında ve taşımasında belirleyici olmaktadır. Yardımcı hayvanlar sahip oldukları özelliklerle avda yardımcı olmaktadır. *Şahin*, *doğan*, *atmaca* gibi yırtıcı/avcı kuşlar kuş avlamada yardımcı kuşlar olarak zikredilmektedir. Bunun yanında *kaz*, *keklik* ve *köpek* de ava farklı açılardan katkı sağlamaktadır. Ehlileştirilmiş olan bu avcı kuşlar, kuzu, keçi, yaban geyiği, tilki ve tavşan gibi farklı boyutlarda hayvanları kolaylıkla avlayabiliyordu. Bu güçlü ve ihtişamlı hayvanlar Türk boylarının simgesi olarak da dikkat çekmektedir. Bu simgeler ongun olarak adlandırılmakta ve Oğuz boyları bu yırtıcı güçlü kuşları simge olarak benimsedikleri görülmektedir (Mor, 2016, s. 79).

Derleme Sözlüğü’nde ava yardımcı hayvanları belirten terimler, **seyfi** “Şahine benzer bir çeşit avcı kuş.” (Adana) (DS V, s. 3597), **seyfi** “Deliceden az büyük bir çeşit avcı kuş.” (Çorum) (DS

VI, s. 4688), sungur (IV) “Doğana benzer bir çeşit avcı kuş.” (Niğde) (DS V, s. 3698), terlan “Kartala benzer bir çeşit avcı kuş.” (İğdır, Kars) (DS VI, s. 4755), terlan “Sarı renkli, büyük pençeli, kartala benzer bir çeşit avcı kuş.” (Kars, Ağrı) (DS V, s. 3894), pırlak (II) “Avcıların kuş avlamak için kullandıkları avcı kuş.” (Çanakkale) (DS V, s. 3444), terempe “Eğitilerek kuş avında kullanılan atmaca, doğan vb. avcı kuşlar.” (Sinop) (DS V, s. 3892), demeyhçil it “Avcıların küçük inlere sokmak için yanlarında taşıdıkları küçük köpek, zağar.” (Bayburt, Kars) (DS II, s. 1416), miri (I) “Keklik avlamak için av yerine götürülen erkek keklik.” (Erzincan) (DS IV, s. 3203), selme (I) “Saka gibi küçük kuşları tutmak için alıştırılmış, sopa üstüne bağlanmış avcı kuş.” (Sinop) (DS V, s. 3579), vıyvit “Serçeden biraz büyük, dere kıyısında avladığı balıkla geçinen bir kuş.” (Ağrı) (DS VI, s. 4104), yabankazı [yabangazı] “1. Göllerde yabanıl olarak yaşayan, avlanan bir kaz çeşidi.” (Isparta, Çorum, Samsun, Amasya, Trabzon, Artvin, Sivas, Muğla) (DS VI, s. 4114) belirtilmiştir.

Av Kıyafetleri

Avcılık kültüründe avcılarının giydikleri veya tercih ettikleri kıyafetler genellikle dış etkenlere, tehlikelere karşı koruyucu nitelikte olmasına dikkat edilmiştir. Diğer yandan avcı kıyafetleri avcılarının hızlı hareket edebilmesini önleyecek rahat ve esnek kıyafetler olması da önemli görülmüştür. Ağızlarda tespit edilen avcı kıyafetlerinin soğuğa, suya karşı koruyan kıyafetler ve işlevselliği öne çıkaran avcı yeleği dikkat çekmektedir. Avcı kıyafetlerinde özellikle avı yapılan hayvanın niteliği de önem arz etmektedir. Balık avcılığında avcı kıyafetlerinin suya karşı dayanıklı olmaları ve genellikle ayak giyimi üzerine kıyafetlerin öncelendiği görülmektedir. Kara avcılığında ise zor iklim ve doğa şartları altında sağlam kalabilecek nitelikte kıyafetler tercih edilmektedir.

Derleme Sözlüğü’nde av kıyafetlerini belirten terimler bağır yeleği “Avcı yeleği.” (Isparta) (DS I, s. 480), cible (III) “Karda avcılarının ayaklarına giydikleri çubuktan yapılmış örgü.” (Zonguldak) (DS II, s. 956), dalak (VI) “2. Çobanların ve avcılarının kışın üşümek için ayaklarına sardıkları deri.” (Ankara) (DS II, s. 1336), tulum (I) “2. Avcıların gölde ıslanmamaları için giydikleri, çoğunlukla keçi derisinden yapılmış bir çeşit pantolon.” (Edirne) (DS V, s. 3990) şeklinde belirtilmiştir.

Avla İlgili Eylemler

Türkçede *av* sözcüğüne getirilen isimden fiil yapım eki -la ile *avla-* fiili türetilmektedir. Bu fiil, ölçünlü dilde bütün av hayvanları için kullanılan bir eylemdir. Eski Türklerde avcılık faaliyetlerinin önemini ortaya fiillerden biri olan *ab ablamak*, *Kül İç Çor* yazıtı 9. satırında “*Süñüş bolsar çerig iter erti ab ablasar ermeli teg erti*” “Savaş olduğunda askeri tanzim ederdi, av avladığında hızlı koşan at (?) gibiydi” (Tekin, 2000) şeklinde geçer. “Burada, *süñüş bol-* ve *ab abla-* koşutluğu önemlidir. Savaş ve avcılıkta yapılan eylemler birçok bakımdan (ata ustalıklı binebilme, ok atma, hedef vurma vb.) ortak olup avın savalar için hazırlık amaçlı bir eğitim alanı olduğuna da işaret eder” (Şirin User, 2007, s. 55) olarak açıklanmaktadır. Ağızlarda, av ve avcılık faaliyetinin gerçekleşme biçimini, bildiren *yaralamak*, *nişan almak*, *aldatmak*, *kaçmak*, *kovalamak* ve çeşitli tuzaklarla hayvanların yakalanmalarını ifade eden eylemler dikkat çekmektedir. *Keklik*, *domuz*, *balık*, *kuş* gibi av hayvanlarının nasıl avlanıldığıyla ilgili eylemler de belirlenmiştir.

Derleme Sözlüğü’nde avla ilgili eylemleri belirten terimler **avguş etmek** “Ava gitmek.” (Erzurum) (DS I, s. 381), avkırtmak “2. Aldatmak, sezdirmemek, avlamak.” (Denizli, Aydın, Muğla) (DS I, s. 386), avsıtmak [avsannaqmak, avsannamak, avsinlamak (III)], çalaklamak (I) “Erkek do-

muz dışarı çıkan azı dişiyle, avcıya saldırıp bacaklarını yaralamak.” (Çanakale) (DS II, s. 1049), ekeleşmek (III) “Av hayvanı avcıya yanaşmamak.” (Elâzığ) (DS III, s. 1693), bığırmaq “Avcı tilki veya kurdu tuzağa düşürmek için tavşan gibi bağırmaq.” (Kütahya, Elâzığ) (DS I, s. 662), kezelemek [kezilemek] “1. Avlamak için nişan almak.” (Balıkesir, Çanakale, Amasya, Ordu, Niğde, Tekirdağ) (DS IV, s. 2781), küsküllemek “Kıyıda balık avlarken sırkla taş aralarını karıştırmak.” (Giresun) (DS IV, s. 3051), oygruş elemek “Kuş avlamak.” (Kırşehir) (DS V, s. 3302), posta kurmak “Domuz, ayı vb. hayvanları avlamak için çevrelerini sarmak.” (Trabzon) (DS V, s. 3474), yılgin geçmek “Avcılıkta, iki ateş arasında kalan av, hızla uçarak kaçmak.” (Çanakale) (DS VI, s. 4271), zağal olmak (I) “Av hayvanı, avcıdan kaçabilir ustalıkta olmak.” (Elbistan) (DS VI, s. 4343), yatağında avlamak “1. Hayvanı ininde, yuvasında bulunduğu sırada bastırıp avlamak.” (Niğde) (DS VI, s. 4201), boş bulunmak “1. Uyanık olmamak, aymaz durumda avlanmak.” (Afyon) (DS I, s. 381), süzmek (III) “Avcı nişan almak.” (Adana) (DS V, s. 3733), taraşmak “Sürek avında avcılar yayılarak yürümek.” (Mersin, İçel) (DS VI, s. 4742), kamalak etmek “Karlı havada keklikleri yorarak canlı avlamak.” (Kahramanmaraş, Sivas) (DS IV, s. 2613), kağırmak (III) “1. Keklik avlamak için başka bir keklik öttürmek.” (Konya) (DS IV, s. 2595) şeklinde belirtilmiştir.

Av Çeşitleri

Avcılık bir faaliyet olarak hem bireysel hem de toplu olarak yapılabilen ve çeşitli ilişkileri içeren bir eylemdir. Bu sebeple av faaliyetlerinin türleri de çeşitlilik göstermektedir. Avcılık, bir erginlenme, cezalandırma, ödüllendirme gibi çeşitli işlevleri de içermektedir. Ağızlarda av türleri olarak sürek avının ön plana çıktığı, diğer yandan balık avı ve avın ritüelistik yönünü bildiren terimlerin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Derleme Sözlüğü’nde av çeşitleriyle ilgili eylemleri belirten terimler ön avı “Sürek avlarından önce uğur için yapılan ilk av.” (Antalya) (DS V, s. 3337), kol avı “1. Suyu çekildikten sonra derelerde ya da kaya diplerinde balık avlama. (Giresun), 2. Sürek avı.” (Antalya) (DS IV, s. 2908), dadandırık “Avlanacak hayvanları belirli bir yere alıştırarak yapılan avcılık.” (Adana) (DS II, s. 1319), süren avı “Her yanı tarayarak toplu halde yapılan av.” (Sakarya) (DS V, s. 3721) şeklinde belirtilmiştir.

Avda Yardımcı Unsurlar

Ağızlarda avda yardımcı unsurlar olarak av hayvanlarının tuzak veya kapanlara yönlendirilmesinde, çeşitli sesler çıkararak av hayvanlarının harekete geçirilmesinde, av esnasında av eşyalarının taşınmasında yardımcı olan kimseler olarak belirlenmiştir. Özellikle av hayvanlarının ürküterek harekete geçirilmesinde taklidi veya rahatsız edici seslerin çıkartılması ön plana çıkarılmaktadır.

Derleme Sözlüğü’nde avda yardımcı unsurlarla ilgili terimler aykırdağcı “1. Tavşan ve domuz avcılığında avı ürküten.” (Burdur) (DS I, s. 422), aylakçı, aylakçı [aylâcık] “4. Avcıların ağırlığını taşıyan tüfeksiz yardımcı.” (Elbistan) (DS I, s. 424), sürekci “2. Sürek avında hayvanları ürküterek avcılar önüne gelmesini sağlayan kimse.” (Afyon) (DS V, s. 3720), süremci “Av hayvanlarını ürkütüp avcının önüne süren kimse.” (Ankara) (DS VI, s. 4715), uhucu “Avda ses çıkararak hayvanları ürkütüp avcının önüne süren kimse.” (Yozgat) (DS VI, s. 4785), kıvcı “1. Sürek avlarında hayvanları ürkütmek için ses çıkaran kimse.” (Adana) (DS IV, s. 2850), kıv (II) “Sürek avında av hayvanlarını inlerinden çıkarmak için kol avcılarının çıkardığı ses, kuru gürültü, bağırma.” (Sivas, Adana) (DS IV, s. 2850), dilavı “Avcıların avı kendilerine çekmek için çıkardıkları taklidi sesler.”

(Antalya) (DS II, s. 1491), çak çak “Avcıların zağarları çağırarak için kullandıkları ünlem.” (Uşak) (DS II, s. 1042) şeklinde belirtilmiştir.

Sonuç

İnsanoğlu, avcılık faaliyetlerini en temelde beslenme, giyinme, barınma, ticaret, ritüelistik gibi çok çeşitli sebeplerle gerçekleştirmiştir. Türk toplumu da tarih boyunca farklı yaşam şekillerine adapte olmaya çalışmış ve avcılık faaliyetleri bu esnada hep varlık göstermiştir. Türk toplumunun avcılık faaliyetleri yaşam şartlarındaki değişiklikler, teknoloji, iklim gibi faktörlere bağlı olarak güncellenmiş ve yeni unsurlarla kendini geliştirmiştir. Bu gelişim, avcılığa dair geleneksel bilgiler, inançlar ile ritüelleri de beraberinde getirmiş ve bir kültür ortamı oluşturmuştur.

Bu araştırmada, ağızlara ait kapsamlı eserlerden biri olan *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü* adlı eser taranmış ve avcılık kültürüne ait dil unsurları tespit edilmiş ve değerlendirilmiştir. Ağızlarda tespit edilen avcılık faaliyetlerine dair terimler özellikle geleneksel avcılığa dair bilgileri içermesi açısından dikkate değerdir. Çalışmada avcılık terimleri *av aletleri, ürünleri ve yöntemleri, avcı anlamındaki terimler, av yerleri, av tuzakları, avı yapılan hayvanlar, avda yardımcı hayvanlar, av kıyafetleri, avla ilgili eylemler, av çeşitleri, avda yardımcı unsurlar* başlıkları altında incelenmiştir. Belirlenen bu on başlık altında avcılık terimleriyle ilgili ön bilgilerle terimlerin kullanıldığı yöreler verilmiştir. Bu başlıklarda belirlenen terimlerin sayıları sırasıyla, *av aletleri, ürünleri ve yöntemleri* (47), *avcı anlamındaki terimler* (11), *av yerleri* (33), *av tuzakları* (9), *avı yapılan hayvanlar* (19), *avda yardımcı hayvanlar* (12), *av kıyafetleri* (4), *avla ilgili eylemler* (17), *av çeşitleri* (4), *avda yardımcı unsurlar* (9) şeklindedir. Bu sayısal verilerde *av aletleri, ürünleri ve yöntemleri* (47) ve *av yerleri* (33) başlıklarında fazla terim olduğu; *av kıyafetleri* (4), *av çeşitleri* (4) başlıklarında ise tespit edilen terimlerin sayıca az olduğu belirlenmiştir. Ağızlarda belirlenen bu terimlerde görülen fonetik varyantlaşmalar, verilerin sayıca fazla olmasının sebepleri arasında gösterilebilir. *Çalışmada fonetik varyantlaşmalarla ortaya çıkan terimler özellikle belirtilmiştir. Fonetik farklılık yanında terimlerin çeşitli anlam nüanslarıyla verildiği de gözlemlenmiştir. Çalışmada, göme* (I) “Avcıların gizlenerek av bekledikleri yer.” (Isparta, Muğla, Kıbrıs) (DS III, s. 2148), *gume* (I) “Avcıların pusu yeri.” (İçel) (DS III, s. 2193), *güme* (I) [gümele] “1. Avcı kulübesi.” (Afyon, Isparta, Burdur, Denizli, Aydın, Manisa, Balıkesir, Çanakkale, Eskişehir, Tokat, Ankara, Muğla, Edirne, Tekirdağ) (DS III, s. 2222), *köme* (III) [kömele (I), kömelti, kömü, küme] “1. Keklik vb. kuşları avlamak için çalı çırpıdan yapılan, avcının gizlenmesine yarayan yer, barınak.” (Isparta), 2. Yırtıcı hayvanları avlamak için yapılan tuzak.” (Sivas) (DS IV, s. 2957) teriminde bu durum tanıklanabilmektedir.

Avcılık faaliyetlerinin çok yönlü olması ile zaman içerisinde kazandığı kültürel boyutları, avcılık kültürünü bir meslek folkloru bünyesinde incelemeye de imkân sağlar. Bu doğrultuda, av ve avcılık uğraşısına ait birçok kültürel unsurun dilde tanıklandığı da görülür. *Derleme Sözlüğü*’nde tespit edilen bu dil unsurları, Türk toplumun söz varlığında avcılık faaliyetinin önemini ve avcılık kültürünün ağızlara yansımaları ortaya koymaktadır. Bunun yanında geleneksel avcılık faaliyetlerine dair bilgi ve terimler de belirlenmiştir. Önceleri besin amaçlı gerçekleştirilen, ritüelistik yönü olan av faaliyetlerinin zamanla besin amacının yanında eğlence, birlikte vakit geçirme ve boş zamanı değerlendirme amacıyla da yapıldığı söylenebilir. Günümüzde yapılmaya devam eden avcılık faaliyetleri neticesinde bazı dil unsurlarının aktif olarak ölçünlü dilde de kullanıldığı, bazıların ise eskicil öge olarak Anadolu ağızlarında yaşatıldığı görülmüştür. Anadolu ağızlarında avcılık ile ilgili olan eskicil terimlerin varlığı, bu kültürün köklü bir geçmişe sahip olduğunun göstergesidir.

Extended Abstract

Hunting is one of the fundamental activities that plays an important role in sustaining human life. It can be said that the emergence of hunting is related to nutrition, one of the basic human needs. Hunting, which is also important for clothing, shelter, etc., has been an important phenomenon in human life since early times. Although it is not known exactly when hunting activities began, there are different approaches regarding the reasons for its emergence. In this regard, there are approaches such as the necessity of eating meat as a result of changes in chewing habits due to human physiology; a method of demonstrating one's skills, reliability, and suitability for communal living within the family and community; and showing off to others or demonstrating generosity within the group.

There are also different approaches regarding the techniques first used in hunting activities. The most important of these are *endurance/long-distance hunting*, *trapping/passive hunting*, and *opportunistic hunting*. In addition to the increasing need for protein, the scarcity of easily gathered food, as well as climatic and physiological factors, enabled groups of *Homo Erectus*, who lived as gatherers, to scavenge and, indirectly, to engage in early hunting activities. It can be said that there is an intricate relationship between scavenging and hunting. It is thought that scavenging activities, which initially began with eating animal carcasses, gradually evolved into chasing predatory animals to take their prey from them, and later into simple hunts organized by imitating hunters/predatory animals. Thus, communities that gathered plant and animal products to make a living began to adopt a hunter-gatherer lifestyle. It can be said that this lifestyle has been continued in various forms among the Turks since the earliest times.

Since their emergence on the historical stage, the Turks have embraced a way of life intertwined with nature. Parallel to this way of life, it can be said that a close relationship and order existed between humans and nature among the ancient Turks. Hunting is one of the defining elements shaping the daily life of the Turks. In Turkish communities where hunting activities are prevalent, both individual and collective hunts are encountered. There are various reasons for hunting activities among the Turks: *food, trade goods, gaining prestige and coming-of-age ceremonies, medicine, performing beliefs and rituals, preparing for war, and entertainment*. Hunting activities, which have continued almost uninterruptedly in the lives of the Turks, have created a unique cultural environment. Elements of this culture have also found their place in linguistic units.

In this study, the work titled *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü* (2009) was analyzed using documentation techniques, and the data was classified accordingly. Linguistic elements reflecting hunting culture in the *Compilation Dictionary* were determined as *hunting tools, products and methods, terms meaning hunter, hunting grounds, hunting traps, hunted animals, animals used to assist in hunting, hunting clothing, hunting-related actions, types of hunting, and elements used to assist in hunting*, and the linguistic data was listed under these headings. Under these ten headings, preliminary information about hunting terms and the regions where these terms are used are provided. The numbers of terms identified under these headings are, respectively, *hunting tools, products and methods* (47), *terms referring to hunters* (11), *hunting grounds* (33), *hunting traps* (9), *hunted animals* (19), *animals used to assist in hunting* (12), *hunting clothing* (4), *hunting-related actions* (17), *types of hunting* (4), and *auxiliary elements in hunting* (9). These numerical data show that the number of terms is high under the headings of hunting tools, products and

methods (47) and hunting grounds (33), while the number of terms identified under the headings of hunting clothing (4) and types of hunting (4) is low.

The multifaceted nature of hunting activities and the cultural dimensions it has acquired over time also allow for the study of hunting culture within the framework of occupational folklore. In this regard, it is evident that many cultural elements related to game and hunting are reflected in the language. These linguistic elements identified in the *Compilation Dictionary* reveal the importance of hunting activities in the Turkish lexicon and the reflection of hunting culture in the vernacular. In addition, information and terms related to traditional hunting activities have also been identified. It can be said that hunting activities, which were initially carried out for food and had a ritualistic aspect, have come to be performed not only for food but also for entertainment, spending time together, and making use of free time. As a result of hunting activities that continue to be carried out today, it has been observed that some linguistic elements are actively used in standard Turkish language, while others are preserved as archaic elements in Anatolian dialects. The existence of archaic terms related to hunting in Anatolian dialects is an indication that this culture has a deep-rooted history.

Yapay Zeka Kullanımı: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde yapay zeka tabanlı herhangi bir araç veya uygulama kullanılmamıştır. Çalışmanın tüm içeriği, yazar(lar) tarafından bilimsel araştırma yöntemleri ve akademik etik ilkelere uygun şekilde üretilmiştir.

Use of Artificial Intelligence: No artificial intelligence-based tools or applications were used in this research process. The entire content of this study was created by the author(s) in accordance with scientific research methods and academic ethical principles.”

Kısaltmalar

DS - *Türkçe Sözlük* (TDK, 2009).

TS - *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü* (6 Cilt) (TDK, 2009).

Kaynakça

- Bang, W. und Gabain, A. von (1931). *Türkische Turfan Texte* V. Berlin: Verlag der Akademie der Wissenschaften.
- Bayat, F. (2009). “Sosyo-Ekonomik Bağlamlı Avdan Bozkır Eğlence Avlarına Geçiş”. *Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*, 1 (1), 1-11.
- Binford, L. R. (1985). “Human Ancestors: Changing Views of Their Behavior”. *Journal of Anthropological Archaeology*, 4 (4), 292–327. [https://doi.org/10.1016/0278-4165\(85\)90009-1](https://doi.org/10.1016/0278-4165(85)90009-1)
- Çetin, A., Erkal ve M. M. (2025). “Uygur Dönemine Ait Por-Bajin Bölgesinin Dinler Tarihi Ve Sanat Tarihi Açısından İncelenmesi”. *Oksident 7/2* (December2025), 223-234. <https://doi.org/10.51490/oksident.1787272>.
- De Groot, J. J. M. (1921). *Die Hunnen der Vorchristlichen Zeit*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Diken, H. A. (2024). “Tarihî ve Kültürel Yönleriyle Eski Türklerdeki Halk Ekonomisi Faaliyetlerine Genel Bir Bakış”. *HUMANITAS - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(23), 154-170. <https://doi.org/10.20304/humanitas.1414689>
- Groeneveld, E. (2016). “Prehistoric Hunter-Gatherer Societies”. *World History Encyclopedia*. Retrieved from <https://www.worldhistory.org/article/991/prehistoric-hunter-gatherer-societies/>
- Gürkan, M. (2013). “İslam Öncesi Dönem Uygur Tıp Metinlerinde Bulunan Hayvansal Drog İsimleri”. *Avrasya Terim Dergisi*, 1(2), 88-94.
- Güven, Ö. ve Hergüner, G. (1999). “Türk Kültüründe Avcılığın Temel Dayanakları”. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(5), 32-49.
- Hamilton, J. (1998). *İyi ve Kötü Kalpli Prens Öyküsü* (çev. Vedat Köken). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kafesoğlu, İ. (1997). *Türk Millî Kültürü*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Lieberman, D. and Bramble, D. (2007). “The Evolution of Marathon Running: Capabilities in Humans”. *Adis Data Information BV*. p. 288-290, <https://doi.org/10.2165/00007256-200737040-00004>
- Mor, G. (2016). “Divanü Lûgatı’t Türk’te Kuş Adları Üzerine Bir İnceleme”. *Researcher*, 4(2). 74–95.
- Roux, J. P. (1994). *Türklerin ve Moğolların Eski Dini* (çev. Aykut Kazancıgil). İstanbul: İşaret Yayınları.
- Roux, J. P. (2013). *Türklerin Tarihi: Pasifik’ten Akdeniz’e 2000 Yıl* (çev. Aykut Kazancıgil ve Lale Arslan-Özcan). İstanbul: Kabcacı Yayınları.
- Soy M. ve Şengül S. (2026). “Selçuklu Mutfağı Av Etleri Ve Yemekleri”. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 34 (2), s. 1-17. <https://doi.org/10.35379/cusosbil.1632855>
- Sümer, F. (1953). “Türklerde Avcılık”. *Resimli Tarih Mecmuası*, 4/12, Haziran, s. 2404-2406.
- Şirin User, H. (2007). “Runik Harfli Türk Yazıtlarında Av”. *Dil Araştırmaları*, 1(1), 49-59.
- TDK (2009). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TDK (2009). *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü* (6 Cilt). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tekin, T. (2000). *Orhun Türkçesi Grameri*. Ankara: Simurg Yayınları.
- Tuncel, R. (2023a). *Eski Türkçede Avcılık Terimleri*. Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Tuncel, R. (2023b). “Eski Türk Avcılığının İnançsal ve Ritiüelistik Boyutları”. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (11), 1122-1136. <https://doi.org/10.51531/korkutataturkiyat.1262504>
- Türker, F. (2018). “Altay Türklerinde Avcılıkla İlgili Pratikler ve Efsanelerdeki Yeri”. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, (45), 255-267.
- Yaman, S. (2025). “Türk Atasözlerinde Av Kültürü”. *Folklor Akademi Dergisi*, 8(3), 619-634. <https://doi.org/10.55666/folklor.1731432>